

Reflexivní posesiva ve třetí redakci staročeského biblického překladu

Anna Michalcová

ÚJČ AV ČR, oddělení vývoje jazyka

21. 10. 2021

geho wzynnozeni gsu. W po
lamem. spati budu. a otopa
pane zwlastie w nadiegi po
Wskoname tee kternz gt do
sl diedicstue. zahn dauidow. v.
va ma vsima prigni pane.
runicq wolam memu. Pri
elie k hlasu modlitby me.
doze moy. Neb k tobie modli
ne. umno vslysis hlas moy. ta
u a vzim. ze neboh chcie ne
si. Amz bude byditi podle te
ni ostami nespriwedlmy
wyma. Nenauidiel si w sietch
neprawost. zatrat is w sietch
e lez. Mizie krmij a listweho
nietu bude pan. ale ya w tynoz
enstue tweho. Wegdu w do
tisie budu k chramu swatej
m tve. Pane dowed miew
a tve pro nepriateky mee. z
attemny twym cestu mu.

Reflexivní posesiva

- PMČ: „zvrtné zájmeno, které vyjadřuje přivlastňování posesorům v subjektu“
- Gebauer (1929): místo náležitého reflexiva *svój* může být užito jiné přivlastňovací zájmeno (tj. zájmena *mój, tvój, náš, váš* místo *svój* ve vztahu k podmětu)
- vliv jiných jazyků (latina, němčina), tudíž zvláště v překladech, ale i mimo

Reflexivní posesiva v biblickém překladu

- *Náměšťská mluvnice* (1533): stanovuje pravidla ve prospěch reflexivního zájmena *svůj*
- mluvnické pravidlo stanovil Filomates, důsledně jej provedl Beneš Optát v NZ, starší tištěné bible se tu odchylují jen v menší míře → Melantrich však podobně jako některé rkp., jež se drží latiny, užívá v biblích zájmena *svůj* jen při vztahu k 3. osobě

Reflexivní posesiva v biblickém překladu

- Kyas (1997): pravidelnost odstraňování reflexivních posesiv u 1. a 2. osoby zaznamenává až u 2. vydání *Bible Melantrichovy* (1556/1557)
- Ct 1,5: *vinnice **své** neostříhala jsem* BiblMel X ***mé*** BiblMel2, BiblMel3, BiblMel4, BiblMel5, BiblVel
- Ct 1,7: *vyjdi a jdi po šlépějích stád tvých a pas kozlátka **svá*** BiblMel X ***tvá*** BiblMel2, BiblMel3, BiblMel4, BiblMel5, BiblVel

3. překlad X 3. redakce

- staročeské biblické redakce přebíraly již hotové překlady Knihy žalmů
- **3. překlad žaltáře** → z konce 14. století, reprezentativně je dochován žaltářem *Bible boskovické* (počátek 15. st.) – velké části překladu druhé redakce
- **3. redakce staročeského biblického překladu** → převzala 3. překlad žaltáře, ale byl revidován (podobně jako biblické prology nebo NZ)
- Autor na překladu třetí redakce začal pracovat zřejmě kolem roku **1410**

3. překlad X 3. redakce

- **třetí redakce** – latina tlumočena **přesně** a co možná **doslovně**, překladatel zřejmě univerzitní mistr – na úkor živosti překladu, kterou se vyznačoval prvotní překlad
- přínos **druhé redakce** – nový překlad NZ
- význam **třetí redakce** – nový překlad SZ, jehož prvotní překlad nevyhovoval nejen jazykově, ale i svým textem
- překlad pořízen z latinské bible staré přes 320 let, která byla opravena podle korektoria
- překlad druhé redakce a jeho jednotlivá zpracování se šířila půjčováním složek listů k opisování, takže se někde střídaly různorodé části X autor třetí redakce vypracoval zřejmě pro písaře **jednolitou předlohu** – nejstarším známým opisem *Bible padeřovská* (1432–1435)

Reflexivní posesiva

- **Žaltář** → 3. překlad X 3. redakce: ve 3. redakci zaznamenáváme odstraňování reflexivních posesiv u 1. a 2. osoby oproti 3. překladu
- **1. os. sg.:** Ps 6,7: *Pracoval sem ... v zdychání **svém*** BiblBosk X *Pracoval sem ... ve lkání **mém*** BiblPad (latina: *Laboravi ... in gemintu meo*)
- **2. os. sg.:** Ps 7,7: *Povstaň, hospodine, v hněvu **svém*** BiblBosk X *Povstaň, pane, v hněvu **tvém*** BiblPad (latina: *Exsurge, Domine, in ira tua*)
- **3. os. sg.:** Ps 7,13: *mečť **svůj** roztřiesl* BiblBosk X *meč **svůj** roztřásl jest* BiblPad (latina: *gladium suum vibrabit*)
- **1. os. pl.:** Ps 11,5: *Jazyk **svůj** zvelebíme* BiblBosk X *Jazyk **náš** zvelebíme* BiblPad (latina: *Linguam nostram magnificabimus*)
- **2. os. pl.:** Ps 23,7: *Otevřete, kniežata, vrata **svá*** BiblBosk X *Otevřete, kniežata, vrata **vašě*** BiblPad (latina: *Attollite portas, principes, vestras*)
- **3. os. pl.:** Ps 16,10: *tuk **svůj** zavřeli sú* BiblBosk X *tuk **svůj** zavřeli sú* BiblPad (latina: *adipem suum concluderunt*)

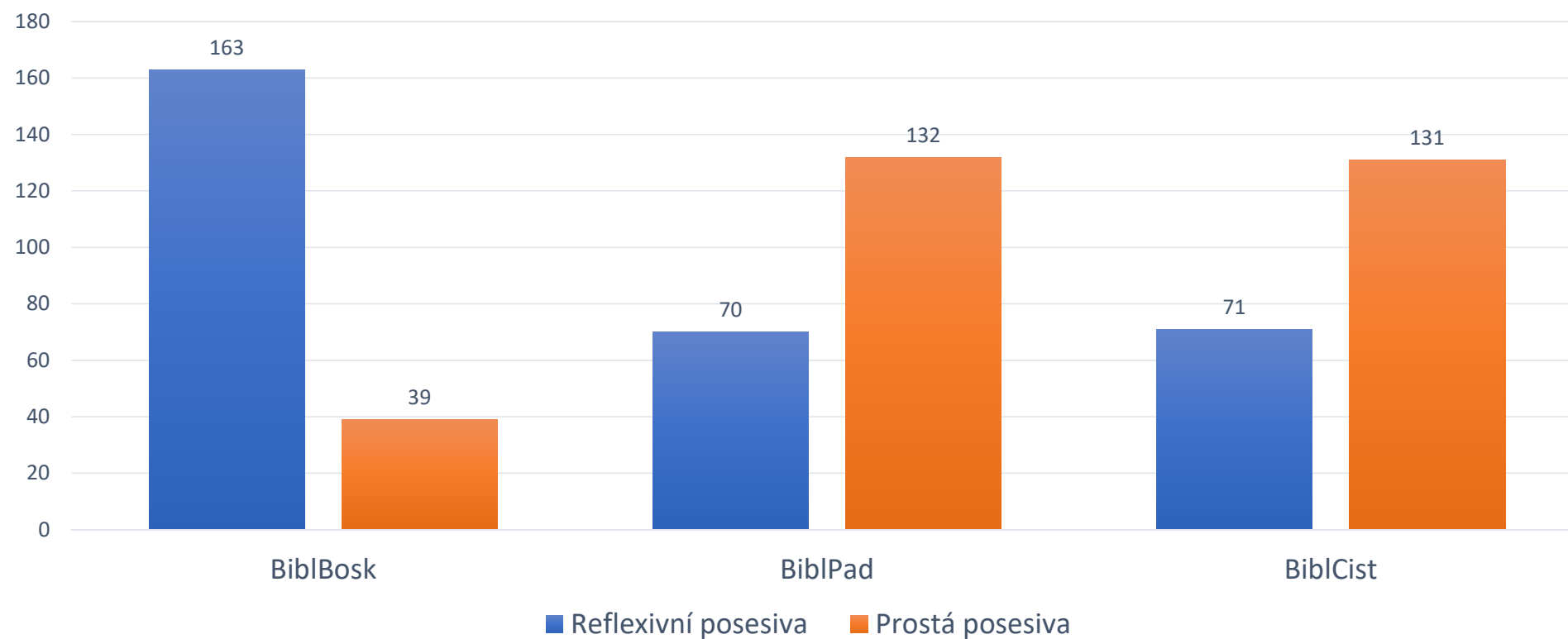
- Objevuje se tato tendence pouze u *Bible padeřovské*?
- Pozorujeme podobnou tendenci v jiných biblických knihách?

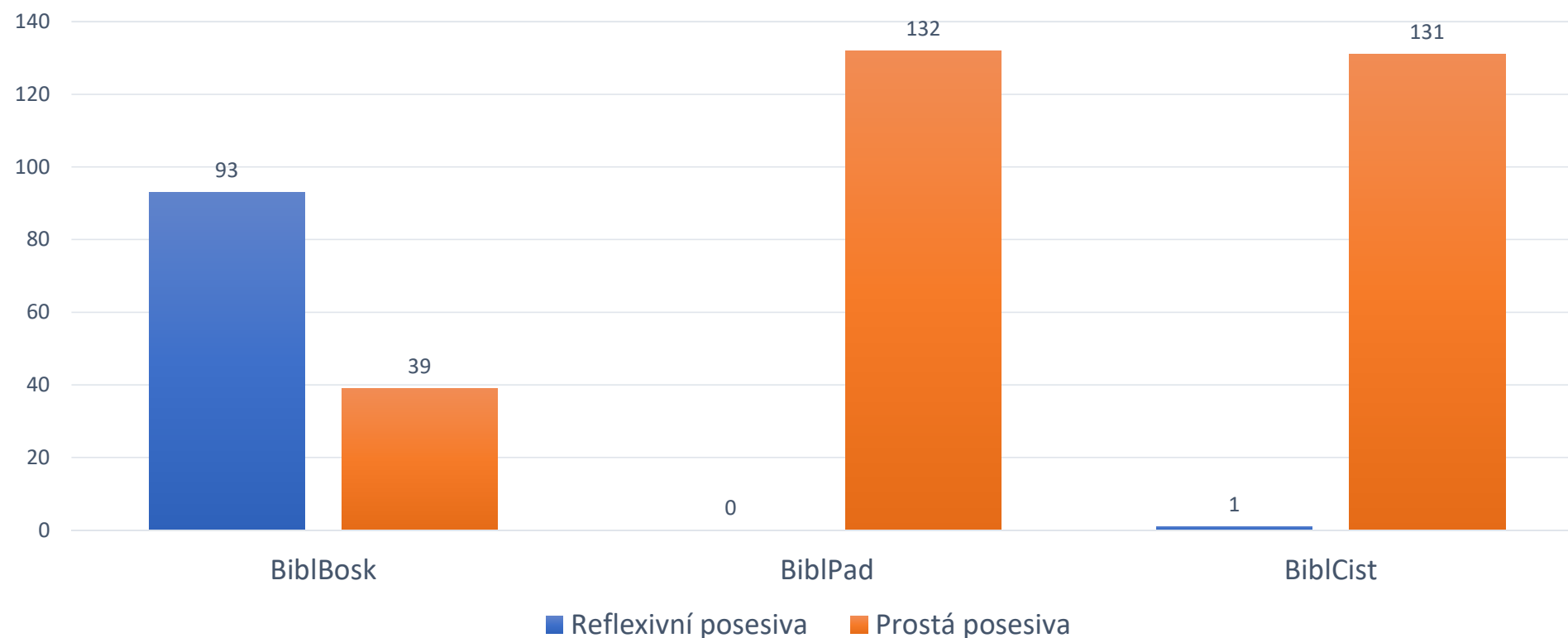
Metodologie: Žaltář

- prvních 50 žalmů v BiblBosk, BiblPad, BiblCist (1456) + BiblOl (1417), BiblPraž (1488)
- BiblPad: 202 posesiv
  - **2. os. sg.:** 74 zájmen
  - **3. os. sg.:** 53 zájmen
  - **1. os. sg.:** 45 zájmen
  - **3. os. pl.:** 17 zájmen
  - **1. os. pl.:** 8 zájmen
  - **2. os. pl.:** 5 zájmen

Žaltář (všechna posesiva)

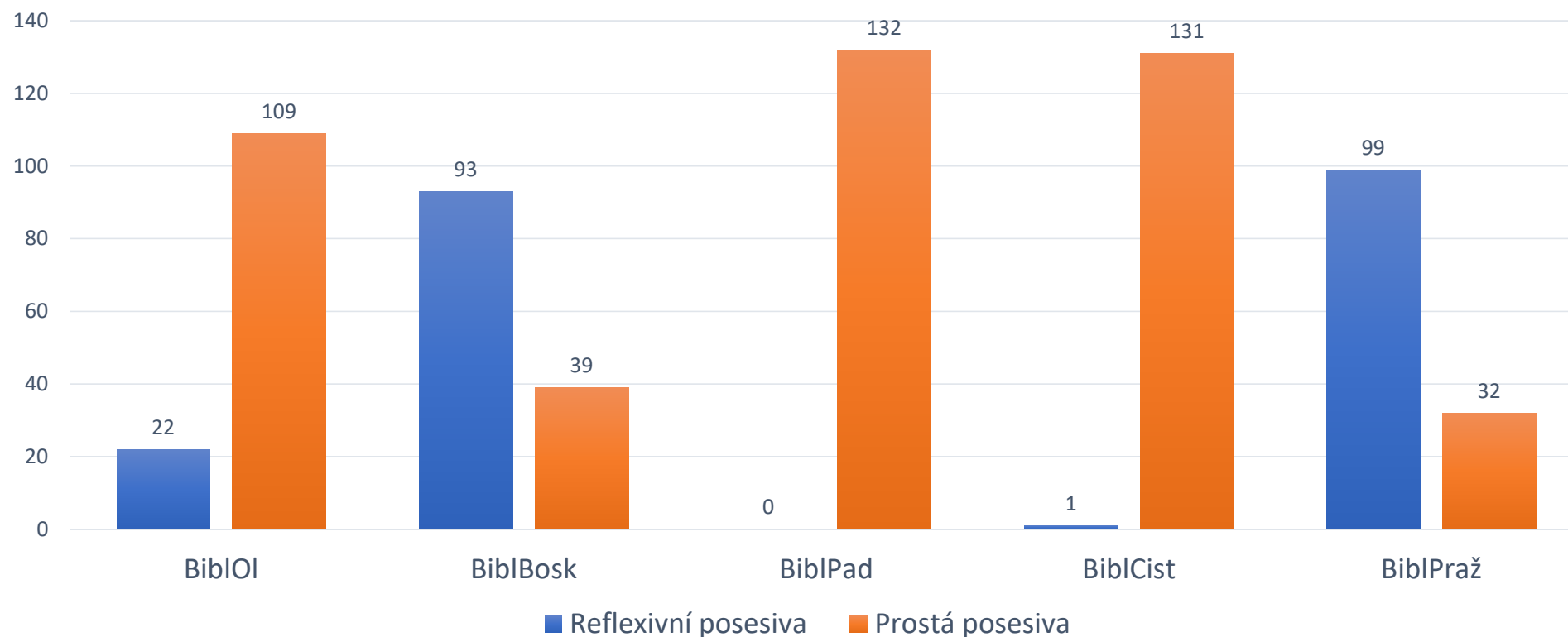

Žaltář (posesiva 1. a 2. osoby)

- **BiblPad:** Ps 31,8: Rozum tobě dám a naučím tě v cestě té, kterouž budeš choditi, utvrdím nad tebou oči **mé**.
  - „oczi **fwé**“ **BiblCist**
  - „**své**“ **BiblBosk**
  - „očima **svýma**“ **BiblPraž**
  - „oči **tvoji**“ **BiblOl**
  - (lat. oculos meos)

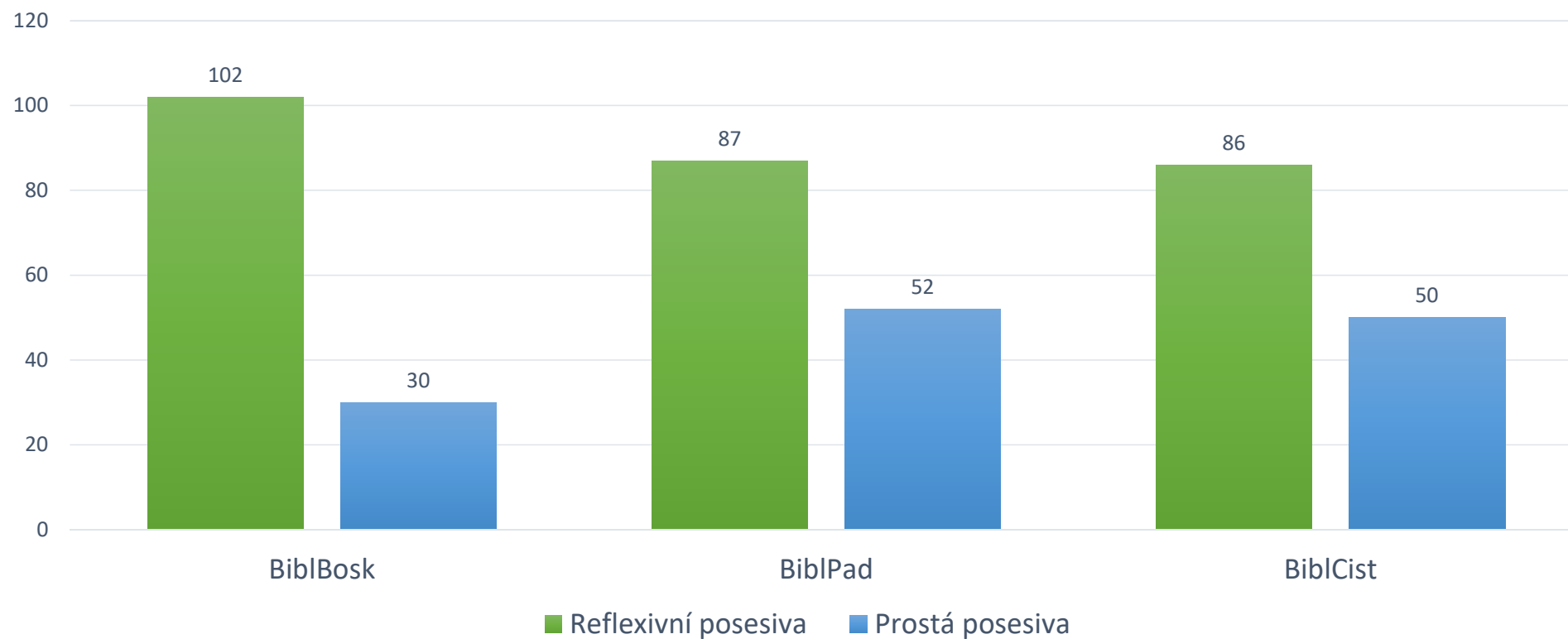
Žaltář (posesiva 1. a 2. osoby)

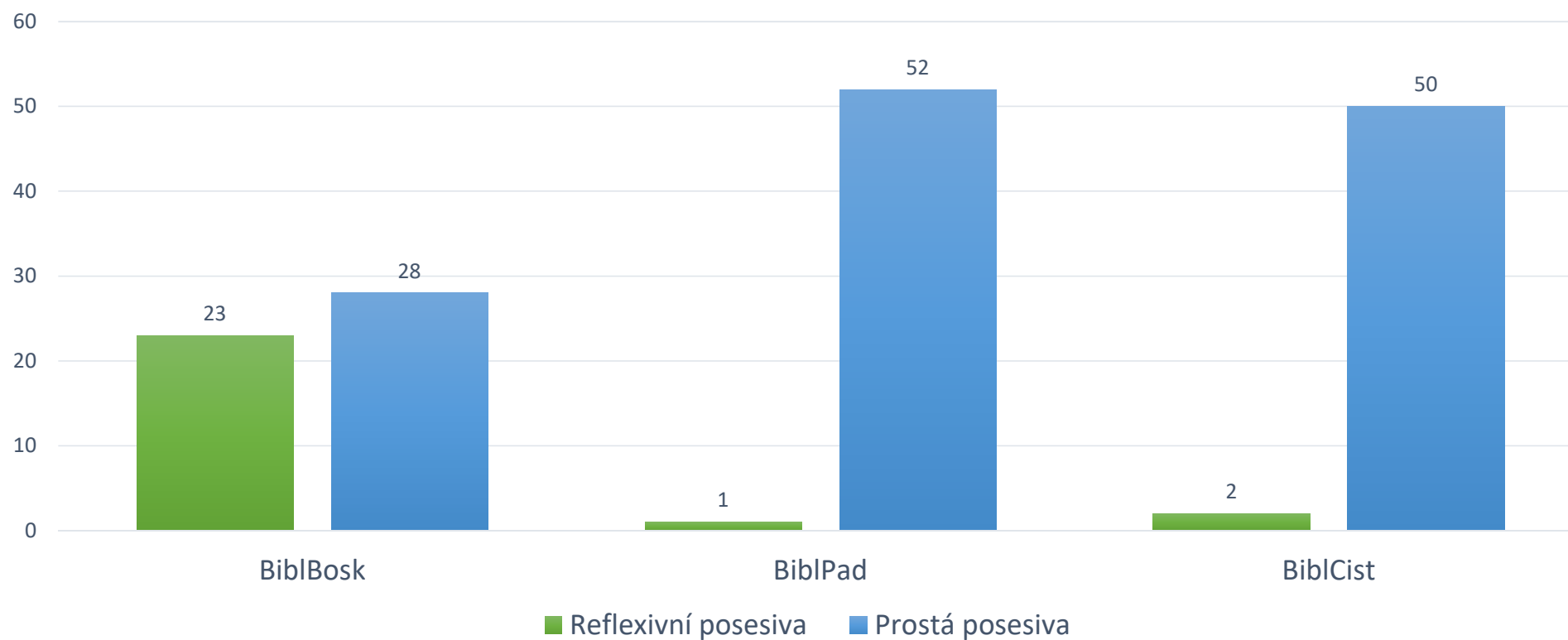
Metodologie: Evangelium podle Matouše

- 2.–22. kapitola v BiblBosk, BiblPad, BiblCist + BiblOl, BiblPraž
- BiblPad: 139 posesiv
  - **3. os. sg.:** 69 zájmen
  - **2. os. sg.:** 31 zájmen
  - **3. os. pl.:** 17 zájmen
  - **2. os. pl.:** 14 zájmen
  - **1. os. sg.:** 7 zájmen
  - **1. os. pl.:** 1 zájmeno

Mt (všechna posesiva)

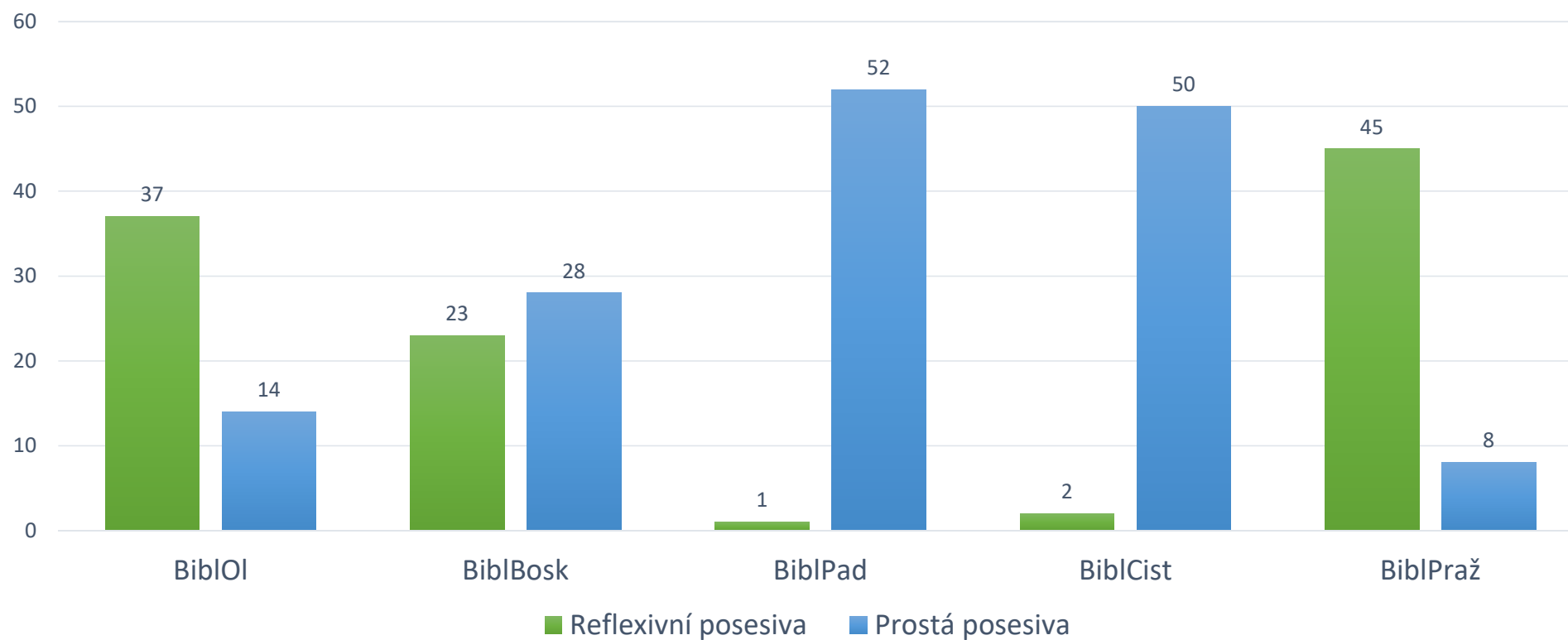
Mt (posesiva 1. a 2. osoby)

- **BibIPad:** Mt 16,24: Tehdy Ježíš řekl jest učedníkům svým: „Chce li kdo po mně přijíti, zapři sám sebe a vezmi kříž **svůj** a následuj mne.
- **BibCist:** Mt 6,17: Ale ty když se postíš • zmaž hlavu **řwú** • atwárz **twú** vmý|
- **BibIPad:** Ale ty, když se postíš, zmaž hlavu **tvú** a tvář **tvú** umý

Mt (posesiva 1. a 2. osoby)

Závěr

- u 2. vydání *Bible Melantrichovy* výraznější tendence odstraňování reflexivních posesiv, ale je tomu tak už i u **třetí redakce**
- 3. redakce překládá pouze posesiva 3. osoby jako reflexiva, u 1. a 2. osoby nacházíme zájmena *můj, tvůj, náš, váš* → doslovný převod latiny
- v *Bibli padeřovské* a *Bibli cisterciácké* nacházíme podobnou distribuci reflexivních posesiv – jaký je jejich výskyt v ostatních biblích třetí redakce?

Děkuji za pozornost!

